

Človeškega življenja se nikoli ne sme popredmetiti

✍ Roman Globokar

Sodobna globalna problematika trgovanja z ljudmi se dotika temeljnega etičnega načela spoštovanja dostojanstva vsake človeške osebe. Pri trgovanju se namreč človeka uporablja kot sredstvo, kar pa nasprotuje načelu, da človek nikoli ne sme postati sredstvo za doseg katerega koli cilja.

Neodtujljivo dostojanstvo vsakega človeka

Eden od največjih teoretikov etične misli Immanuel Kant je v eni od formulacij kategoričnega imperativa zapisal: »Deluj tako, da boš človeštvo tako v tvoji osebi kakor v osebi vsakogar drugega vselej uporabil hkrati kot smoter, nikoli zgolj kot sredstvo.« (2005: 45) Kant izhaja iz predpostavke, da je človek kot umna narava smoter na sebi, zato ne more biti podrejen nobenemu drugemu smotru. Vsak človek je zaznamovan z neodtujljivim dostojanstvom in ima pravico do brezpogojnega spoštovanja ne glede na svoje življenjske kvalitete, torej ne glede na to, ali je zdrav ali bolan, reven ali bogat, star ali mlad. Zato noben človek nikoli ne sme postati sredstvo, ki bi ga lahko uporabili za doseg kakršnega koli cilja. Za razliko od stvari, ki imajo po Kantovem prepričanju relativno vrednost, saj jim pomen dajemo ljudje, so osebe že po naravi smotri na sebi, ki omejujejo vsako samovoljo in jih je treba spoštovati. »To torej niso le subjektivni smotri,

katerih eksistenca ima, kot učinek naših dejanj, vrednost za nas, ampak objektivni smotri, se pravi reči, katerih bivanje je smoter na sebi, in sicer tak smoter, ki ga ne moremo nadomestiti z nobenim drugim smotrom, ki naj bi mu bile te reči na razpolago zgolj kot sredstvo.« (n. d.: 44)

Na podlagi tega temeljnega načela, da je vsako človeško življenje smoter na sebi, Kant pride do prvega sklepa, da odločitev za samomor nasprotuje temu temeljnemu etičnemu načelu, saj človek v primeru samomora sebe uporablja kot sredstvo. »Torej ne morem razpolagati s človekom v svoji osebi, ne morem ga pohabiti, skvariti ali ubiti.« (n. d.: 45) Gre za izhodišče etične zavesti, da mora imeti človek najprej temeljno spoštovanje do samega sebe, do lastne osebe. Tudi svojega življenja ne smem popredmetiti, ne smem ga ponižati na raven sredstva. Kant sicer dopušča posege v človekovo telo (npr. amputacijo), kadar je tak poseg nujen za rešitev življenja (načelo celovitosti).

Stiske ljudi

Najprej pod drobnogled vzemimo posameznikovo odločitev, da bo svoje življenje dal na razpolago 'trgovcu', ki mu obljublja boljše prihodnost. Vživimo se v težke razmere v deželah tretjega sveta, kjer so mnogi v življenjski nevarnosti, kjer ne vidijo nobene perspektive. Kaj narediti v takšnih okoliščinah? Je kakor koli etično dopustno, da se nekdo poda v trgovino in tako poskuša rešiti svoje življenje? Na prvi pogled je seveda vsaka trgovina z ljudmi etično nesprejemljiva in tudi vsaka odločitev za sodelovanje v

njej nasprotuje dostojanstvu človeške osebe. Vendar se postavlja vprašanje, ali bi lahko v konkretnih primerih, ko je neposredno ogroženo življenje, po analogiji z načelom celovitosti imeli tak poseg za etično sprejemljiv. Ali bi lahko upravičili odločitev za udeležbo v trgovini z ljudmi v primeru, ko je življenje nekega človeka v domačem okolju ogroženo in mu ta odločitev daje upanje za nov začetek? Seveda je glavna težava v tem, da je samo tihotapljenje ljudi vedno povezano s kriminalom, nasiljem in prostitucijo, ki pa neposredno jemljejo dostojanstvo človeški osebi in so etično nedopustni. Če bi v primeru vstopa neke osebe, ki je življenjsko ogrožena, še lahko razmišljali o upravičenih razlogih za tak korak, pa je treba z etičnega stališča vsekakor zavreči vsako organiziranje trgovanja z ljudmi in njihovo zlorabljanje.

« Noben človek nikoli ne sme postati sredstvo, ki bi ga lahko uporabili za doseg kakršnega koli cilja. »

Če se spet naslonimo na Kanta: ta nemški filozof iz 18. stoletja ugotavlja, da nihče od nas ne bi želel biti uporabljen kot sredstvo za doseg cilja nekoga drugega, zato tudi ne sme nikoli nobenega človeka uporabiti zgolj kot sredstvo. Vedno je treba spoštovati svobodo in lastnino drugih ljudi, saj tudi sami pričakujemo, da bodo drugi spoštovali našo svobodo in lastnino. Kant svoj etični imperativ nadgradi z zahtevo, da je treba človeštvo kot smoter na sebi ne samo ohranjati, ampak tudi izgrajevati, da bo čim bolj

popolno. Naravni smoter vseh ljudi je po njegovem mnenju njihova sreča. »Človeštvo bi sicer lahko obstajalo, če ne bi nihče ničesar prispeval k srečnosti drugih, ne da bi ji pri tem naklepno česa odtegoval. A pri tem gre vendarle za negativno, ne pa za pozitivno ujemanje s *človeštvom kot smotrom na sebi*, če si ne bi vsak prizadeval tudi, da podpira, kolikor je to v njegovi moči, smotre drugih.« (n. d.: 46) Vendar pa morajo biti ti smotri *objektivno* dobri, kar pomeni, da so taki, da bi se z njimi lahko strinjal vsak človek, če bi se znašel v istem položaju.

Dejavnost, vredna najgloblje obsodbe

Če vzamemo pod drobnogled trgovino z ljudmi z vidika organizatorjev le-te, potem je ta dejavnost vredna najgloblje etične obsodbe. Gre za novodobno obliko suženjstva, ki ponižuje človeka na raven predmeta, s katerim lahko lastnik razpolaga v skladu s svojimi potrebami in koristmi. Sama dejavnost je v temeljnem nasprotju z etičnim načelom spoštovanja človeške osebe, uničuje kakovost življenja in tepta človekove temeljne pravice. Trgovina z ljudmi predstavlja *strukturno* zlo sodobne družbe, ki razjeda celoten globalni svet. Gre za zlo, ki ga povzročajo dobro organizirane mreže kriminalnih trgovcev z ljudmi, ki pa se povezujejo s policijo, lokalno politiko, globalno politiko ... Rezultati same trgovine z ljudmi kažejo določeno ekonomsko prednost za celotno globalno gospodarstvo in posledično za vse potrošnike (npr. zloraba delavcev v tretjem svetu, delo otrok ...). Na posreden način smo vsi vključeni v ta globalni etični problem, saj so sodobni družbeni in gospodarski procesi med seboj zelo močno prepleteni. Za reševanje takega položaja je treba vzpostaviti bolj pravičen globalni družbeni red. Trgovina z ljudmi cveti prav zaradi krivičnih družbenih razmer. Zato bi si morali prizadevati za pravično porazdelitev dobrin na svetovni ravni in za odpravo krivičnih družbenih sistemov v vseh državah. Prav tako bi morale razvite države na novo premisliti o svoji migracijski politiki in omogoči-

ti ljudem, da si po legalni poti lahko ustvarijo pogoje za življenje v razvitih državah. S takim ukrepom bi onemogočile nadaljnjo kriminalno delovanje trgovanja z ljudmi.

Poraz svetovne skupnosti

Naj ob koncu navedem še nekaj misli papeža Frančiška, ki si vse od začet-

Foto: Marko Hrovat

ka svojega pontifikata močno prizadeva za spodbujanje globalne pravičnosti in solidarnosti. V svojih govorih izpostavlja, da sodobna ekonomska kriza izvira iz nepravilne porazdelitve dobrin. V trgovini z ljudmi papež vidi novo obliko suženjstva, sramoto in zločin proti človeštvu, zato poziva vse državnike, naj združijo svoje moči, da se zaustavi ta 'družbena kuga'. Močno poudarja, da bi morale države spremeniti migracijsko politiko in s tem omejiti zlorabe, ki se dogajajo pri trgovanju z ljudmi. Poleg hudega kršenja individualnih človekovih pravic je trgovina z ljudmi za papeža tudi 'poraz svetovne skupnosti'. Decembra 2013 je takole spregovoril nekaterim veleposlanikom pri Svetem sedežu: »Trgovina z ljudmi je zločin proti človeštvu. Združiti moramo moči, da bi osvobodili žrtve in ustavili ta zločin, ki je vse bolj agresiven in poleg posameznih oseb ogroža temeljne vrednote družbe in tudi med-

narodno varnost ter pravičnost, poleg tega pa še ekonomijo, družinsko tkivo in samo družbeno življenje.« Papež je povabil, da si verni in neverni prizadevamo za odpravo tega družbenega zla. Kristjani v obličju vsake osebe prepoznamo Jezusa Kristusa, ki se je poistovetil z najbolj ubogimi. Neverni pa lahko v imenu skupne človeškosti sočustvujejo s trpljenjem teh ljudi in

si prizadevajo za njihovo osvoboditev. Papež prepoveduje, da bi človeško bitje kadar koli obravnavali kot predmet, ki je namenjen prodaji ali zadovoljitvi nemoralnih želja. »Človeška oseba se ne bi smela nikoli prodati ali kupiti kot blago. Kdor jo uporabi in jo zlorabi, četudi posredno, je sokrivec pri tej zlorabi.«

Edini izhod iz trenutne krize je razvoj etične zavesti pri vseh ljudeh, ki vključuje brezpogojno spoštovanje vsake človeške osebe in solidarnost z najbolj ubogimi na našem planetu. Odgovornost za to nalogo je na vsakem izmed nas. ■

Literatura

Kant, Immanuel (2005): *Utemeljitev metafizike nravi*. Ljubljana: Založba ZRC.

Papež Frančišek (2013): *Discorso ad un gruppo di nuovi ambasciatori in occasione della presentazione delle lettere credenziali*. 12. december. Dostopno na: www.vatican.va.